

151. löggjafarþing 2020–2021.
Þingskjal x — x. mál.
Stjórnarfrumvarp.

Frumvarp til laga

um breytingu á barnalögum, nr. 76/2003 (breytt kynskráning foreldra).

Frá dómsmálaráðherra.

1. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 1. gr. a laganna:

a. 1. mgr. orðast svo:

Barn á rétt á að þekkja báða foreldra sína. Móður er skylt að feðra barn sitt þegar feðrunarreglur 2. gr. eiga ekki við, sbr. þó 2. og 4. mgr. 6. gr., eða upplýsa um hitt foreldri þess ef það er einstaklingur sem breytt hefur kynskráningu sinni og foreldrisregla 7. gr. c á ekki við. Sama á við að breyttu breytanda um manneskju sem elur barn eftir að hafa breytt kynskráningu sinni ef feðrunar- eða foreldrareglur 7. gr. b eða 7. gr. c eiga ekki við, sbr. þó 4. mgr. 7. gr. g.

b. Við bætist ný málsgrein, svohljóðandi:

Barn á rétt á tiltækum upplýsingum í þjóðskrá um skráningu á foreldrisstöðu foreldra sinna svo og upplýsingum um breytingar á kynskráningu þeirra.

2. gr.

Á undan 2. gr. laganna kemur ný kaflafyrirsögn, svohljóðandi: I. kafli A, **Foreldrar barns**.

3. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 2. gr. laganna:

a. Við bætist ný málsgrein er verður 1. mgr. og orðast svo:

Kona sem elur barn er móðir þess.

b. Fyrirsögn greinarinnar orðast svo: *Foreldrareglur um börn hjóna og foreldra í skráðri sambúð.*

4. gr.

2. mgr. 3. gr. laganna orðast svo:

Um foreldri barns sem getið er við tæknifrjógvun gilda ákvæði 6. gr., sbr. og 7. gr. g.

5. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 6. gr. laganna:

a. Í stað orðsins „foreldri“ í fyrri másl. 2. mgr. kemur: móðir.

b. Við bætist ný málsgrein er verður 4. mgr. og orðast svo:

Barn einhleyprar konu sem getið er við tæknifrjógvun verður ekki feðrað.

c. Á eftir tilvísuninni „2. og 3. mgr.“ tvívegis í 4. mgr. kemur: eða 2. og 3. mgr. 7. gr. g.

d. Í stað tilvísunarinnar „4. mgr.“ í 5. mgr. kemur: 5. mgr.

- e. Í stað tilvísunarinnar „6. mgr.“ í 7. mgr. kemur: 7. mgr.
- f. Í stað tilvísunarinnar „4. mgr.“ í 8. mgr. kemur: 5. mgr.
- g. Fyrirsögn greinarinnar orðast svo: *Foreldrar barns sem getið er við tæknifrjógvun.*

6. gr.

Á eftir I. kafla A laganna kemur nýr kafli, I. kafli B, **Foreldrar sem breytt hafa kynskráningu sinni**, með níu nýjum greinum, 7. gr. a – 7. gr. i, ásamt fyrirsögnum, svohljóðandi:

a. (7. gr. a.)

Foreldri sem elur barn eftir að hafa breytt kynskráningu sinni.

Karlmaður sem elur barn telst faðir þess. Einstaklingur með hlutlausu kynskráningu sem elur barn telst foreldri þess.

Það sem segir um móður í 1. gr. a, 3. mgr. 27. gr. og 58. gr., móður sem elur barn í 25. gr. og 2. mgr. 29. gr. laganna og barnsmóður og konu í 26. gr. á einnig við um þann sem er faðir eða foreldri barns skv. 1. mgr. Ákvæði annarra laga sem fjalla um móður, þungaðrar konu, konu sem nýlega hefur alið barn og konu með barn á brjósti gilda einnig um þann sem er faðir eða foreldri skv. 1. mgr.

b. (7. gr. b.)

Fedrunarregla um börn hjóna og foreldra í skráðri sambúð þegar einstaklingurinn sem elur barnið hefur breytt kynskráningu sinni.

Sé faðir eða foreldri barns í hjúskap eða skráðri sambúð í þjóðskrá við fæðingu barns telst eiginmaður eða sambúðaraðili einnig faðir barnsins. Ákvæði 2. gr. gilda um þessar aðstæður að breyttu breytanda.

c. (7. gr. c.)

Foreldrisregla um börn hjóna og foreldra í skráðri sambúð þegar maki þess sem ól barnið hefur breytt kynskráningu sinni.

Nú hefur maki þeirrar manneskju sem elur barn breytt kynskráningu sinni og telst hann þá móðir eða foreldri barnsins ef það er alið í hjúskap eða skráðri sambúð þeirra. Kona telst móðir barns og einstaklingur með hlutlausu kynskráningu telst foreldri barns. Þetta á þó einungis við ef upphafleg kynskráning útilokar ekki líffræðileg tengsl makans við barnið. Ákvæði 2. gr. gilda um þessar aðstæður að breyttu breytanda.

d. (7. gr. d.)

Ákvörðun um foreldrisstöðu þegar 7. gr. b eða 7. gr. c eiga ekki við.

Ef ákvæði 7. gr. b eða 7. gr. c eiga ekki við getur foreldrisstaða þess foreldris sem ekki ól barnið ákvarðast á grundvelli faðernis- eða foreldrisviðurkenningar, sbr. 7. gr. e, samþykkis skv. 7. gr. g eða dómsúrlausnar, sbr. II. kafla, sbr. einnig 19. gr. a.

e. (7. gr. e.)

Faðernis- eða foreldrisviðurkenning.

Nú gengst karlmaður, sem faðir eða foreldri skv. 1. mgr. 7. gr. a kennir barn sitt, við faðerni þess skv. 4. gr. og telst hann þá faðir barnsins.

Um foreldrisviðurkenningu einstaklings með breytta kynskráningu, sem móðir, faðir eða foreldri sem elur barn kennir það, gilda ákvæði 4. gr. að breyttu breytanda. Viðkomandi telst

Þá móðir eða foreldri barnsins eftir því hvernig breyttri kynskráningu er háttað, sbr. 7. gr. c. Þetta á þó einungis við ef upphafleg kynskráning útilokar ekki líffræðileg tengsl viðkomandi við barnið.

f. (7. gr. f.)

Réttarstaða móður og foreldris skv. 7. gr. c og þess sem gengst við foreldrisstöðu skv. 2. mgr. 7. gr. e.

Það sem segir um föður og barnsföður í ákvæði 25.–27. gr. og 58. gr. gildir um einstakling sem telst móðir eða foreldri skv. 7. gr. c og þann sem gengst við foreldrisstöðu skv. 2. mgr. 7. gr. e. Ákvæði annarra laga sem fjalla um föður eða barnsföður gilda einnig um þessa einstaklinga.

g. (7. gr. g.)

Foreldrareglur eftir tæknifrjóvgun þegar annað foreldrið eða báðir foreldrar hafa breytt kynskráningu sinni.

Karlmaður sem elur barn sem getið er við tæknifrjóvgun telst faðir þess. Einstaklingur með hlutlausa kynskráningu sem elur barn sem getið er við tæknifrjóvgun telst foreldri þess.

Eiginmaður sem samþykkt hefur samkvæmt lögum um tæknifrjóvgun og notkun kynfrumna og fósturvísa manna til stofnfrumurannsókna að tæknifrjóvgun fari fram á maka sínum sem er faðir eða foreldri skv. 1. mgr. telst faðir barns sem þannig er getið. Eiginkona í sömu sporum telst móðir barns. Sama á við um einstaklinga sem skráð hafa sambúð sína í þjóðskrá.

Ef einstaklingur sem breytt hefur kynskráningu sinni samþykkir samkvæmt lögum um tæknifrjóvgun og notkun kynfrumna og fósturvísa manna til stofnfrumurannsókna að tæknifrjóvgun fari fram á eiginkonu sinni eða hjúskaparmaka sem er faðir eða foreldri skv. 1. mgr. telst viðkomandi móðir, faðir eða foreldri barnsins eftir því hvernig breyttri kynskráningu er háttað. Karlmaður telst þá faðir, kona telst móðir en einstaklingur með hlutlausa kynskráningu telst foreldri barns. Sama á við um einstaklinga sem skráð hafa sambúð sína í þjóðskrá.

Nú er faðir eða foreldri skv. 1. mgr. einhleypt og verður þá ekki ákvarðað hvert hitt foreldri barnsins er.

Ákvæði 2. mgr. 7. gr. a og 7. gr. f gilda um foreldra barns sem getið er við tæknifrjóvgun eftir því sem við á.

Ákvæði 7. og 8. mgr. 6. gr. gilda að breyttu breytanda þegar einstaklingur sem breytt hefur kynskráningu sinni og einnig þegar maki skv. 7. mgr. 6. gr. er einstaklingur sem breytt hefur kynskráningu sinni.

h. (7. gr. h.)

Skráning barns í þjóðskrá.

Ákvæði 2.–4. mgr. 7. gr. gilda að breyttu breytanda þegar einstaklingur sem breytt hefur kynskráningu sinni og ekki er í hjúskap elur barn og einnig þegar hitt foreldri barns, sem einhleypt manneskja hefur alið, hefur breytt kynskráningu sinni.

i. (7. gr. i.)

Kynskráningu breytt eftir fæðingu barns.

Ákvæði þessa kafla eiga einnig við, eftir því sem við getur átt, ef kynskráningu foreldris er breytt eftir fæðingu barns.

7. gr.

Fyrirsögn I. kafla A fellur brott.

8. gr.

Í stað tilvísunarinnar „4. mgr.“ í 1. málsli. 1. mgr. 10. gr. laganna kemur: 5. mgr.

9. gr.

Á eftir 19. gr. laganna kemur ný grein, 19. gr. a, ásamt fyrirsögn, svohljóðandi:

Dómsmál til að ákvarða foreldrisstöðu þegar annað foreldri barns eða báðir foreldrar hafa breytt kynskráningu sinni.

Ákvæði þessa kafla gilda að breyttu breytanda um dómsmál til að ákvarða foreldristöðu þess foreldris barns sem ekki ól það þegar annað foreldrið eða báðir foreldrar barnsins hafa breytt kynskráningu sinni. Ákvæði annarra laga sem fjalla um faðernismál gilda einnig um dómsmál samkvæmt þessari grein að breyttu breytanda.

10. gr.

2. mgr. 23. gr. laganna orðast svo:

Hið sama á við að breyttu breytanda um kröfu um að viðurkennt verði að kona í hjúskap, í staðfestri samvist eða skráðri sambúð með móður teljist ekki móðir skv. 2. mgr. 6. gr. og kröfu um að viðurkennt verði að einstaklingur í hjúskap eða skráðri sambúð með foreldri sem ól barn teljist ekki móðir, faðir eða foreldri skv. 2. eða 3. mgr. 7. gr. g.

11. gr.

Á eftir 24. gr. laganna kemur ný grein, 24. gr. a, ásamt fyrirsögn, svohljóðandi:

Dómsmál til vefengingar á faðerni eða foreldrisstöðu og dómsmál til ógildingar á faðernis- eða foreldrisviðurkenningu þegar annað foreldrið eða báðir foreldrar hafa breyttu kynskráningu.

Ákvæði þessa kafla gilda að breyttu breytanda um dómsmál til vefengingar á faðerni skv. 7. gr. b eða foreldrisstöðu skv. 7. gr. c og um mál til ógildingar á faðernis- eða foreldrisviðurkenningu skv. 7. gr. e. Ákvæði annarra laga sem fjalla um dómsmál til vefengingar á faðerni barns eða ógildingar á faðernisviðurkenningu gilda um mál samkvæmt þessari grein að breyttu breytanda.

12. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 25. gr. laganna:

a. 1. mgr. orðast svo:

Sýslumaður getur úrskurðað föður barns eða móður skv. 2. mgr. 6. gr. til að greiða framfærslueyri með móðurinni sem gengur með og elur barnið samtals í þrjá mánuði fyrir og eftir fæðingu barns, að kröfu hennar, ef sérstaklega stendur á.

b. Í stað orðsins „foreldri“ í 2. mgr. kemur: móður.

c. Fyrirsögn greinarinnar orðast svo: *Framlög til móður sem elur barn.*

13. gr.

Á eftir orðunum „fer móðir“ í 2. mgr. 29. gr. laganna kemur: sem ól barnið.

14. gr.

Á eftir orðunum „um faðerni“ í 6. mgr. 57. gr. laganna kemur: eða foreldrisstöðu.

15. gr.

Í stað tilvísunarinnar „1. mgr.“ í 6. mgr. 81. gr. laganna kemur: 2. mgr.

16. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

17. gr.

Við gildistöku laga þessara verða eftirfarandi breytingar á öðrum lögum:

1. *Lög um fæðingar- og foreldraorlof, nr. 95/2000*: Við 7. gr. laganna bætist ný málsgrein, svohljóðandi:
Það sem í lögum þessum segir um móður á við móður sem elur barn.
2. *Lög um almannatryggingar, nr. 100/2007*: Við 2. gr. laganna bætist nýr töluliður, svohljóðandi: *Móðir*: Kona sem elur barn.
3. *Lög um kynrænt sjálfræði, nr. 80/2019*: 4. mgr. 8. gr. laganna fellur brott.

Greinargerð.

1. Inngangur.

Frumvarpið er unnið í samstarfi forsætisráðuneytisins, dómsmálaráðuneytisins og starfshóps sem var skipaður samkvæmt ákvæði til bráðabirgða II í lögum um kynrænt sjálfræði, nr. 80/2019. Með ákvæðinu var starfshópnum meðal annars falið að fjalla um og gera tillögur um breytingar á öðrum lögum sem nauðsynlegar væru til að tryggja réttindi trans fólks og intersex fólks, m.a. barnalögum, nr. 76/2003. Frumvarpið byggist á tillögum starfshópsins sem fjallað er um í skýrslu hans.

2. Tilefni og nauðsyn lagasetningar.

Í frumvarpi þessu er lagt til að við barnalög, nr. 76/2003, verði bætt nýjum ákvæðum sem mæla fyrir um foreldrisstöðu trans fólks og einstaklinga með hlutlausa kynskráningu. Breytingarnar miða að því að tryggja réttindi foreldra með breytta kynskráningu og gera þá jafnsetta öðrum foreldrum. Íslensk lög hafa ekki gert það að skilyrði fyrir breytingu á kynskráningu trans fólks að það gangist undir ófrjósemisaðgerð eins og gert hefur verið í ýmsum löndum til skamms tíma. Því er vel hugsanlegt að trans maður gangi með og ali barn og að trans kona geti barn. Þessir möguleikar voru reyndar fyrir hendi fyrir setningu laga um kynrænt sjálfræði en ekki hafa verið gerðar nauðsynlegar breytingar á lögum til að samræma þau þessum veruleika. Lög um kynrænt sjálfræði heimila einstaklingum að hafa hlutlausa skráningu kyns í þjóðskrá og þurfa foreldrareglur barnalaga jafnframt að taka mið af því.

Í barnalögum er gengið út frá því að einungis kona geti alið barn og er hugtakið *móðir* notað um hana. Þá er gert ráð fyrir því í lögum að hitt foreldri barns sé karl, þ.e. að segja faðir þess. Oftast er faðir líffræðilegt foreldri barnsins, en þó ákvarðast foreldrisstaða föður í sumum tilvikum af tengslum við móður án þess að hann hafi getið barnið með sæði sínu. Barnalögin taka reyndar einnig til þess þegar kona í hjónabandi eða skráðri sambúð með annarri konu elur barn sem getið er við tæknifrjóvgun og skilgreina foreldrisstöðu makans. Lögin taka hins vegar hvorki til þeirra tilvika þegar manneskja sem ekki hefur kvenkyns kynskráningu elur barn né heldur þeirra þegar einstaklingur sem ekki hefur karlkyns kynskráningu getur barn. Þetta þýðir að samkvæmt gildandi rétti yrði trans maður sem elur

barn talinn móðir þess og sama er að segja um einstakling með hlutlausa kynskráningu. Trans kona sem getur barn yrði þar af leiðandi talin faðir þess og það sama ætti við um einstakling með hlutlausa kynskráningu.

2.1. Nánar um foreldrahugtök gildandi barnalaga og feðrun barns.

Hugtakið *móðir* er ekki skilgreint í barnalögum. Gengið er út frá því að *kona* sem elur barn sé móðir þess. Þetta er reyndar sérstaklega tekið fram um móður barns sem getið er við tæknifrjóvgun, sbr. 1. mgr. 6. gr. laganna. Í því tilfalli er það meðganga og fæðing sem ræður foreldrisstöðunni sem byggist á því að í flestum tilvikum hafi barnið orðið til með frjóvgun eggfrumu móður, þó að svo þurfi ekki að vera, enda hugsanlegt að móðirin þiggi gjafaegg. Orðið *faðir* er heldur ekki skilgreint í barnalögum en almenn merking þess liggur þar til grundvallar, þ.e. að faðir sé karlkyns foreldri. Ein meginregla barnalaga um feðrun er sú að *eiginmaður* móður barns teljist faðir þess ef það er alið í hjúskap þeirra (*pater est*-reglan), sbr. 1. mgr. 2. gr. Reglan endurspeglar hefðbundnar hugmyndir um fjölskyldu sem grunneiningu sem samanstandi af karli og konu sem eignist saman börn. Samkvæmt *pater est*-reglunni er faðir skilgreindur út frá sambandinu við manneskjuna sem gengur með og elur barnið þar sem yfirgnæfandi líkur eru á því að hann sé líffræðilegur faðir barnsins. Skv. 3. mgr. 6. gr. laganna á sama við um mann sem samþykkt hefur að tæknifrjóvgun fari fram á eiginkonu sinni eða sambúðarkonu og telst hann þá faðir barns sem þannig er getið. Foreldrisstaða ræðst einnig af sambandi manns við manneskjuna sem gengur með og elur barnið óháð því hvort hann lagði til kynfrumu eða ekki.

Ef feðrunarreglur barnalaga (*pater est*-reglan og skyldar reglur 2. gr.) eiga ekki við verður barn feðrað annaðhvort með faðernisviðurkenningu manns, sbr. 4. gr., þegar sá maður sem móðir telur líffræðilegan föður barnsins staðfestir faðernið með yfirlýsingu, eða úr því verður skorið með dómi í faðernismáli, sbr. II. kafla laganna.

Samkvæmt barnalögum er ekki mögulegt að barn eigi tvær mæður eða tvo feður. Eins og áður segir gera löggin ráð fyrir þeim möguleika að tvær konur í hjúskap eignist saman barn sem getið er við tæknifrjóvgun en þá telst sú sem ekki ól barnið *foreldri* þess, sbr. 2. mgr. 6. gr. laganna. Ástæða þess að orðið *foreldri* er notað en ekki *móðir* er sú að orðið *móðir* er stundum notað í lögum þannig að við það er bundinn réttur til ýmiss konar þjónustu á meðgöngu og í tengslum við fæðingu. Staða þeirrar konu sem gengur með og fæðir barnið er því ekki að öllu leyti sú sama og eiginkonu hennar eða sambúðarkonu.

Samkvæmt þessu er orðið *foreldri* notað í tvenns konar merkingu í barnalögum. Annars vegar í rúmri merkingu sem fellur saman við venjulega þýðingu orðsins, þ.e. karl eða kona sem á afkvæmi, og hins vegar í þrengri merkingu um foreldrisstöðu konu sem er í hjúskap eða skráðri sambúð með annarri konu sem elur barn, sbr. 2. mgr. 6. gr. laganna.

Samantekið má segja að foreldrareglur barnalaga byggist bæði á líffræðilegum og félagslegum forsendum. Áhersla barnalaga hefur um langan aldur verið sú að líffræðileg tengsl foreldra við barn ráði foreldrisstöðu þeirra en hafa ber í huga að fjölbreytni fjölskylduforma og framfarir í tæknifrjóvgun hafa höggvið skarð í þessa grunnforsendu laganna. Feðrunarreglur hafa lengi verið ítarlegar í barnalögum en þróun í mannfæðingum rannsóknnum hefur dregið mjög úr þýðingu þeirra þar sem sú vandasama sönnunarstaða sem áður var uppi þegar ákvarða skyldi líffræðilegan föður barns er vart lengur fyrir hendi þar sem unnt er að eyða vafamálum með aðferðum erfðafræðinnar.

3. Meginefni frumvarpsins.

3.1. Aðferðir við lagabreytingar.

Í skýrslu starfshópsins sem falið var að gera tillögur um nauðsynlegar lagabreytingar vegna setningar laga um kynrænt sjálfræði er bent á að tvær meginleiðir komi til greina til að innleiða breytingarnar í lög. Annars vegar sé hægt að breyta lögum á þann veg að þau verði kynhlutlaus og hins vegar sé mögulegt að setja sérákvæði um einstaklinga sem breytt hafa kynskráningu sinni. Telur hópurinn að ýmislegt mæli með fyrri leiðinni. Þá gildi sömu reglur fyrir alla og framsetningin sé einfaldari en ef farin er leið sérákvæða. Aftur á móti kalli leið kynhlutleysis á umfangsmeiri breytingar á íslenskum lögum. Í ljósi þess að starfshópurinn hafði takmarkaðan tíma til þess verkefnis sem honum var falið varð það niðurstaða hans að leggja að meginstefnu til sérákvæði og á það sérstaklega við um breytingar á barnalögum. Fram kemur þó að starfshópurinn telur rétt að stefnt verði að því með tímanum að barnalög og fleiri lög verði kynhlutlaus. Bendir hópurinn á að ástæða sé til þess að huga að heildarendurskoðun barnalaga með það að markmiði að endurskoða meginreglur þeirra og forsendur með hliðsjón af breyttum veruleika fólks í nútímasamfélagi. Í samræmi við tillögur starfshópsins er í frumvarpi þessu meðal annars lagt til að bætt verði við barnalög nýjum kafla, I. kafla B, með níu nýjum greinum, sjá 6. gr. frumvarpsins. Kaflinn hafi fyrirsögnina: Foreldrar sem breytt hafa kynskráningu sinni. Reglur þær um foreldrisstöðu foreldra með breytta kynskráningu sem lagðar eru til eru að flestu leyti sambærilegar almennum reglum barnalaga en vegna þeirrar stefnu við útfærslu breytinganna sem ákveðin var er óhjákvæmilegt að um nokkrar endurtekningar verði að ræða í lögnum.

3.2. Foreldrareglur sem lagðar eru til í frumvarpinu.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að merking orðsins faðir sé sú sama og í gildandi lögum, þ.e. að faðir sé karlkyns foreldri. Samkvæmt því telst karlmaður sem elur barn eftir breytingu á kynskráningu sinni faðir þess. Þetta þýðir að sá möguleiki verður fyrir hendi að barn eigi tvo feður. Til samræmis er lögð til breytt skilgreining hugtaksins *móðir* í barnalögum þannig að það eigi við um kvenkyns foreldri en ekki einungis um konu sem elur barn. Breytingin hefur í för með sér að barn getur átt tvær mæður, þ.e. ef móðirin sem elur það er í hjúskap eða sambúð með annarri konu. Vegna breyttrar merkingar hugtaksins er nauðsynlegt að breyta þeim ákvæðum barnalaga og annarra laga sem mæla fyrir um sérstök réttindi til handa móður vegna meðgöngu og barnsburðar. Þá er lagt til í frumvarpinu að hugtakið *foreldri* í þrengri merkingu verði notað um foreldra sem hafa hlutlausu kynskráningu enda er orðið ekki kyngreinandi.

Með frumvarpinu er lagt til að *foreldrisregla*, hliðstæð *pater est*-reglu 2. gr. barnalaga, gildi um ákvörðun foreldrisstöðu foreldris með breytta kynskráningu sem er í hjúskap eða skráðri sambúð með foreldrinu sem ól barnið. Þessa reglu mætti kalla *parens est*-reglu. Með tilliti til þeirrar forsendu barnalaga að slíkar reglur grundvallast á yfirgnæfandi líkum á að makinn sé líffræðilegt foreldri er lagt til að *parens est*-regla eigi einungis við ef upphafleg kynskráning foreldra útilokar ekki líffræðileg tengsl makans við barnið. Reglan getur því ekki átt við í hjónaböndum eða sambúð einstaklinga sem höfðu upphaflega sömu kynskráningu. Ástæða er til að áréttta að *parens est*-reglan gildir ekki um það þegar hjón eða sambúðarfólk eignast barn sem getið er við tæknifrjóvgun. Gert er ráð fyrir að sérstakar reglur gildi um foreldrisstöðu við þær aðstæður. Ef *parens est*-reglan á ekki við verður foreldrisstaða foreldris með breytta kynskráningu, þ.e. þess sem ekki ól barnið, ákvörðuð með foreldrisviðurkenningu, sem er í öllum aðalatriðum sambærileg faðernisviðurkenningu, eða dómsmáli skv. II. kafla barnalaga. Það gildir þó einnig um regluna um foreldrisviðurkenningu

að hún getur einungis átt við ef upphafleg kynskráning útilokar ekki líffræðileg tengsl foreldrisins við barnið.

Lagðar eru til sérstakar reglur um ákvörðun foreldrisstöðu foreldra sem breytt hafa kynskráningu sinni þegar barn er getið við tæknifrjóvgun. Annars vegar er um að ræða reglur um foreldrisstöðu þess foreldris sem elur barnið, þ.e. karlmaður sem elur barn telst faðir þess og einstaklingur með hlutlausu kynskráningu telst foreldri barns sem hann elur. Hins vegar eru reglur um foreldrisstöðu hins foreldrisins og eru þær hliðstæðar reglum 6. gr. barnalaga.

4. Norræn löggjöf.

Hér á eftir er gerð grein fyrir reglum annarra Norðurlandþjóða um foreldrisstöðu trans fólks. Hafa ber í huga að ekkert Norðurlandanna nema Ísland hefur heimild í lögum til hlutlausrar kynskráningar.

4.1. Danmörk.

Árið 2014 voru samþykktar lagabreytingar í Danmörku til að tryggja rétt trans einstaklinga til að breyta skráðu kyni sínu (sjá lög nr. 752 frá 25. júní 2014, lov om ændring af lov om Det Centrale Personregister (Tildeling af nyt personnummer til personer, der oplever sig som tilhørende det andet køn) og lög nr. 744 frá 25. júní 2014, lov om ændring af sundhedsloven og lov om assisteret reproduktion i forbindelse med behandling, diagnostik og forskning m.v. (Kriterier for kastration og justeringer som følge af indførelse af juridisk kønsskifte m.v.)). Ekki voru samhliða gerðar breytingar á dönsku barnalögum varðandi foreldrisstöðu. Þar er því enn gengið út frá óbreyttum skilgreiningum á hugtökunum *móðir*, *faðir* og *meðmóðir* (*d. medmor*) sem er eiginkona móður. Einstaklingur sem fæðir barn telst þannig *móðir*, burt séð frá lagalegri kynskráningu, og faðernisreglur laganna eru óbreyttar. Samkvæmt upplýsingum frá dönskum yfirvöldum er starfshópur nú að yfirfara lögina með hliðsjón af réttarstöðu trans fólks.

4.2. Noregur.

Í 6. gr. norsku laganna um breytingu á skráðu kyni (*lov om endring af juridisk kjønn*, 2016-06-17-46) er sérstakt ákvæði um réttaráhrif breytingar á skráningu kyns. Samkvæmt því gildir hið skráða kyn gagnvart öllum lögum og reglugerðum nema því sem lýtur að ákvörðun móðernis og faðernis og forsjár samkvæmt barnalögum. Þar ræður „fæðingarkyn“. Ekki hafa fengist upplýsingar um það hvort til stendur að endurskoða reglur um foreldrisstöðu með hliðsjón af réttarstöðu trans fólks í Noregi.

4.3. Svíþjóð.

Árið 2018 voru samþykkt á sænska þinginu lög um breytingu á foreldralögum (sjá lag om ændring af föräldrabalken nr. 2018:1279). Þau fólu í sér allnokkrar breytingar á 1. kafla laganna sem fjallar um faðerni og móðerni. Meðal annars var nýjum undirkafla bætt við með fyrirsögninni: Faðerni og móðerni við breytta kynskráningu. Kjarni breytinganna er að karlmaður sem elur barn telst faðir þess. Um hann gilda reglur laga sem fjalla um móður. Kona sem getur barn með sæði sínu telst móðir þess. Um hana gilda reglur laga sem fjalla um föður. Rétt er að vekja sérstaka athygli á því að samkvæmt kaflanum gildir ekki líkindaregla, hliðstæð *pater est*-reglunni, um hitt foreldri barnsins, þrátt fyrir að foreldrarnir séu í hjúskap eða sambúð. Ákvörðun þess foreldris barnsins sem ekki ól það byggist alltaf á faðernis-/móðernisviðurkenningu eða dómi (sjá 2. mgr. 13. gr. og 2. mgr. 14. gr. foreldralaganna). Þetta

á einnig við þegar tvær konur í hjúskap, staðfestri samvist eða sambúð eignast barn sem getið er við tæknifrjóvgun, sbr. 9. gr.

Í frumvarpi því er varð að fyrrnefndum breytingarlögum er vísað til þess að viðurkenning breytingar á kynskráningu falli undir 8. gr. mannréttindasáttmála Evrópu um friðhelgi einkalífs og fjölskyldu, sbr. dóm Mannréttindadómstóls Evrópu í máli *Christinu Goodwin gegn Bretlandi* frá 2002. Þá er bent á að sænskir stjórnsludómstólar hafi talið það ganga gegn reglum um friðhelgi einkalífs að skrá karlmann sem faðir barn móður þess.

Samkvæmt upplýsingum frá sænskum stjórnvöldum er unnið að lagafrumvarpi sem byggist á tillögum sérstakrar nefndar um faðerni og foreldrisstöðu frá 2018. Þær fela meðal annars í sér að líkindaregla samsvarandi *pater est*-reglunni gildi um hjón þar sem annað eða bæði hafa breytta kynskráningu.

4.4. Finnland.

Í Finnlandi hafa enn ekki verið sett lög um rétt einstaklinga til að ákvarða kyn sitt sjálfir og þar í landi er ófrjósemisaðgerð enn forsenda fyrir því að skráningu kyns sé breytt. Samkvæmt upplýsingum frá finnskum stjórnvöldum er unnið að breytingum á þessu með nýrri lögjök og er talið nauðsynlegt að endurskoða foreldralöggjöf samhliða þessari vinnu.

5. Samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.

Frumvarp þetta miðar að því að tryggja réttarstöðu foreldra sem breytt hafa kynskráningu sinni og gera þá jafnsetta öðrum foreldrum. Eins og getið er um hér að framan hafa gildandi barnalög ekki að geyma sérstök ákvæði um foreldrisstöðu trans fólks og einstaklinga með hlutlausu kynskráningu.

Efni frumvarpsins varðar bæði 1. mgr. 71. gr. stjórnarskrár Lýðveldisins Íslands, sem kveður á um friðhelgi einkalífs, heimilis og fjölskyldu, og jafnræðisreglu 1. mgr. 65. gr. Hugtakið *einkalíf* í 1. mgr. 71. gr. stjórnarskrárinnar er víðtækt og í friðhelgi þess felst réttur manns til að ráða yfir lífi sínu og líkama og til að njóta friðar um lífshætti sína og einkahagi. Jafnframt er litið svo á að tilfinningalíf og tilfinningasambönd við aðra njóti verndar samkvæmt ákvæðinu. Með hugtakinu *fjölskylda* er átt við fjölskyldutengsl í víðum skilningi, t.d. samband foreldra og barna. Það leiðir af 3. mgr. 71. gr. að friðhelgi einkalífs, heimilis eða fjölskyldu verður ekki skert nema samkvæmt sérstakri lagaheimild og þá einungis ef brýna nauðsyn ber til vegna réttinda annarra.

Samkvæmt 1. mgr. 65. gr. stjórnarskrárinnar skulu allir vera jafnir fyrir lögum og njóta mannréttinda án tillits til kynferðis, trúarbragða, skoðana, þjóðernisuppruna, kynþáttar, lítarháttar, efnahags, ætternis og stöðu að öðru leyti. Tilvísunin til „stöðu að öðru leyti“ felur í sér að mismunarástæður þær sem taldar eru upp í ákvæðinu eru ekki tæmandi heldur kann að vera óheimilt að mismuna fólki á grundvelli annarra þátta, svo sem kynhneigðar og kynvitundar.

Einkalíf og fjölskyldulíf fólks nýtur einnig verndar skv. 8. gr. mannréttindasáttmála Evrópu, sbr. lög nr. 62/1994. Hugtakið *einkalíf* í greininni hefur víða merkingu og hefur Mannréttindadómstóll Evrópu meðal annars fellt undir það líkamlega og andlega friðhelgi, líkamlega og félagslega sjálfsmynd einstaklings og jafnframt nýtur kynvitund og kynhneigð fólks verndar samkvæmt greininni. Hér er einnig vert að minnast á einkalífsvernd skv. 17. gr. alþjóðasamnings um borgaraleg og stjórnsmálaleg réttindi og 16. gr. samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, sbr. lög nr. 19/2013. Í síðarnefndu greininni er mælt fyrir um vernd einkalífs barna og fjölskyldna þeirra. Ákvæði 1. mgr. 71. gr. stjórnarskrárinnar er skýrt með hliðsjón af þeim skuldbindingum sem felast í þessum ákvæðum, ekki síst 8. gr.

mannréttindasáttmála Evrópu eins og hún hefur verið túlkuð í dómaframkvæmd Mannréttindadómstóls Evrópu.

Eins og áður er fram komið hafa barnalög ekki að geyma sérstök ákvæði sem taka til þess þegar einstaklingar sem breytt hafa kynskráningu sinni eignast barn. Að óbreyttum lögum yrði foreldraskráning þeirra í andstöðu við kynvitund þeirra og skráningu kyns í Þjóðskrá. Það að skrá karlmann móður barns og konu föður barns er til þess fallið að opinbera að óþörfu stöðu foreldranna sem trans fólks. Verður að telja hæpið að þetta samrýmist þeirri einkalífsvæðing sem framangreind ákvæði stjórnarskrárinnar og mannréttindasamninga mæla fyrir um. Með frumvarpinu er stefnt að því að bæta úr þessu. Benda má á að stjórnsludómstólar í Svíþjóð hafa talið sams konar fyrirkomulag þar í landi brjóta í bága við 8. gr. mannréttindasáttmála Evrópu, sjá nánar í 4. kafla.

Í 1. mgr. 7. gr. sammings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins er kveðið á um rétt barns til að þekkja foreldra sína. Kveðið er á um þessi réttindi í 1. gr. a barnalaga. Í því skyni að standa vörð um rétt barns til að þekkja líffræðilegan uppruna sinn er lagt til að nýju ákvæði verði bætt við 1. gr. a og mælt fyrir um að barn eigi rétt á tiltækum upplýsingum í Þjóðskrá um skráningu á foreldrisstöðu foreldra sinna svo og upplýsingum um breytingar á kynskráningu þeirra.

6. Samráð.

Frumvarpið byggist á tillögum starfshóps samkvæmt bráðabirgðaákvæði II í lögum um kynrænt sjálfræði um breytingar á lögum sem nauðsynlegar eru vegna setningar þeirra laga. Í starfshópnum voru fulltrúar dómsmálaráðuneytis, félagsmálaráðuneytis, heilbrigðisráðuneytis og samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytis. Formaður starfshópsins var skipaður af forsætisráðherra og sérfræðingur forsætisráðuneytisins var starfsmaður hópsins. Miðaði þessi skipan starfshópsins að því að tryggja gott samráð um umfangsmestu lagabreytingarnar. Starfshópurinn átti meðal annars fundi með fulltrúum frá Samtökunum '78 og Trans Íslandi um nauðsynlegar breytingar á barnalögum. Starfshópurinn ræddi jafnframt um ýmis atriði tengd framkvæmd barnalaga við fulltrúa frá Þjóðskrá Íslands.

7. Mat á áhrifum.

Verði frumvarpið að lögum verður réttarstaða foreldra sem breytt hafa kynskráningu sinni, þ.e. trans fólks og einstaklinga með hlutlausu kynskráningu, tryggð í íslenskum lögum. Áhrif frumvarpsins felast því einkum í réttarbótum fyrir þennan hóp fólks þar sem kynskráning hans verður viðurkennd að fullu og jafnræðis gætt að lögum. Ekki er gert ráð fyrir að samþykkt frumvarpsins hafi fjárhagsleg áhrif á ríkissjóð.

Um einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Í 1. gr. a barnalaga er kveðið á um rétt barns til að þekkja báða foreldra sína. Jafnframt er kveðið á um skyldu móður til að „feðra“ barn sitt þegar feðrunarreglur 2. gr. eiga ekki við, þ.e. *pater est*-reglan og skyldar reglur. Þetta gildir þó ekki þegar tvær konur í hjúskap eða skráðri sambúð eða einhleyp kona eignast barn sem getið er við tæknifrjóvgun. Í 1. gr. frumvarpsins eru lagðar til breytingar á greininni sem fela í sér að sams konar regla gildi um foreldra sem breytt hafa kynskráningu sinni. Þannig er móður sem elur barn skylt að upplýsa um hitt foreldri þess ef það er einstaklingur sem breytt hefur kynskráningu sinni og *parens est*-regla 7. gr. c á ekki við. Einstaklingi sem elur barn eftir að hafa breytt kynskráningu sinni er skylt að feðra það eða upplýsa um hitt foreldri þess, ef það er einstaklingur sem einnig hefur

breytta kynskráningu, þegar *pater est*-regla 7. gr. b eða *parens est*-regla 7. gr. c á ekki við. Skyldan nær ekki til einhleypra einstaklinga sem eignast barn sem getið er við tæknifrjóvgun.

Foreldrareglur íslenskra barnalaga hafa um langan aldur miðað að því að staðfesta líffræðilegan uppruna barns enda þótt þar séu undantekningar á. Hér að framan var bent á að fjölbreytni fjölskylduforma og framfarir í tæknifrjóvgun hafi höggvið skarð í þennan grundvöll laganna, en þær breytingar sem lagðar eru til í frumvarpinu eru bein afleiðing þeirrar samfélagsþróunar. Til að tryggja eins og kostur er rétt barns til að þekkja líffræðilegan uppruna sinn er lagt til að nýrri málsgrein verði bætt við 1. gr. a þar sem mælt verði fyrir um að barn eigi rétt á tiltækum upplýsingum í þjóðskrá um skráningu á foreldrisstöðu foreldra sinna svo og upplýsingum um breytingar á kynskráningu þeirra.

Um 2. gr.

Gert er ráð fyrir að 1. gr. a heyri undir I. kafla barnalaga um réttindi barns. Þykir efni greinarinnar eiga betur heima þar en í I. kafla A um foreldra barns. Því er lagt til að fyrirsögn I. kafla. A færist aftur fyrir 1. gr. a. Í greininni er mælt fyrir um nýja kaflafyrirsögn þar sem fyrirsögnin er felld brott í 7. gr. frumvarpsins.

Um 3. gr.

Í íslenskum rétti er gengið út frá því að kona sem elur barn sé móðir þess en um þetta er ekki almennt ákvæði í barnalögum. Þetta er hins vegar sérstaklega tekið fram um móður barns sem getið er við tæknifrjóvgun, sbr. 1. mgr. 6. gr. laganna. Lagt er til að nýrri málsgrein verði bætt við 2. gr. laganna þar sem þessi meginregla um móðerni barns er sett fram. Í 2. gr. laganna eru nú reglur um faðerni barns þegar foreldrar þess eru í hjónabandi eða skráðri sambúð, þ.e. *pater est*-reglan og skyldar reglur. Gert er ráð fyrir að móðernisreglan verði í 1. mgr. greinarinnar. Breytingin miðar að samræmi innan laganna því að í frumvarpinu er lagt til að sérstök regla verði sett um foreldrisstöðu einstaklings sem elur barn eftir breytingu á kynskráningu. Gert er ráð fyrir að fyrirsögn greinarinnar verði breytt til samræmis við aukið efni hennar.

Um 4. gr.

2. mgr. 3. gr. barnalaga mælir fyrir um að 6. gr. laganna gildi um foreldri barns sem getið er við tæknifrjóvgun. Lagt er til að bætt verði við ákvæðið tilvísun til 7. gr. g sem hefur að geyma foreldrareglur eftir tæknifrjóvgun þegar annað foreldrið eða báðir foreldrar hafa breytt kynskráningu sinni. Jafnframt er gert ráð fyrir að síðari málsl. 2. mgr. 3. gr. falli brott en að samhljóða ákvæði verði í 4. mgr. 6. gr. Ákvæðið mælir fyrir um að barn einhleyprar konu sem getið er við tæknifrjóvgun verði ekki feðrað. Þykir það eiga betur heima í 6. gr.

Um 5. gr.

Frumvarpið gerir ráð fyrir að merkingu hugtaksins *móðir* í barnalögum verði breytt og að það verði framvegis notað um kvenkyns foreldri. Í gildandi lögum er orðið aðeins notað um konu sem elur barn. Þessi breyting hefur það í för með sér að konur í hjúskap eða skráðri sambúð sem eignast saman barn sem getið er við tæknifrjóvgun teljast báðar mæður þess. Því er lögð til sú breyting á fyrri málsl. 2. mgr. 6. gr. að orðið móðir komi í stað orðsins foreldri en síðarnefnda orðið hefur til þessa verið notað um konu sem samþykkt hefur að tæknifrjóvgun fari fram á eiginkonu sinni eða sambúðarkonu samkvæmt ákvæðum laga um tæknifrjóvgun og notkun kynfrumna og fósturvísa manna til stofnfrumurannsókna.

Lagt er til að ákvæði síðari málsl. 2. mgr. 3. gr. laganna, um að barn einhleyprar konu sem getið er við tæknifrjóvgun verði ekki feðrað, verði fært í 6. gr. og verði 4. mgr. sbr. 4. gr. frumvarpsins. Þykir ákvæðið eiga betur heima þar. Vegna þessa er nauðsynlegt að lagfæra tilvísanir til málsgreinanúmera í nokkrum ákvæðum greinarinnar.

Í 4. mgr. 6. gr. laganna, sem verður 5. mgr., er kveðið á um heimild til að beita ákvæðum 2. og 3. mgr. greinarinnar um þau tilvik þegar barn hefur verið getið við tæknifrjóvgun erlendis. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að þessi heimild eigi einnig við um það þegar foreldrar með breytta kynskráningu hafa nýtt sér tæknifrjóvgunarbýónustu erlendis og er því bætt við tilvísun til nýrrar 2. og 3. mgr. 7. gr. g en sú grein hefur að geyma foreldrareglur eftir tæknifrjóvgun þegar annað foreldrið eða báðir foreldrar hafa breytt kynskráningu sinni.

Þar sem 6. gr. laganna kveður í senn á um foreldrisstöðu konu sem elur barn og maka hennar er lagt til að fyrirsögn greinarinnar verði breytt til að endurspegla það.

Um 6. gr.

Í greininni er lagt til að nýr kafli, I. kafli B, bætist við barnalög og verði fyrirsögn hans: Foreldrar sem breytt hafa kynskráningu sinni. Kaflinn hefur að geyma níu nýjar greinar, 7. gr. a – 7. gr. i, ásamt fyrirsögnum.

Í 7. gr. a er kveðið á um foreldrisstöðu einstaklings sem elur barn eftir að hafa breytt kynskráningu sinni. Skv. 1. mgr. greinarinnar telst karlmaður sem elur barn faðir þess en einstaklingur með hlutlausu kynskráningu telst foreldri barns sem hann elur. Orðið foreldri er hér notað í þrengri merkingu, sbr. umfjöllun í 2. kafla frumvarpsins. Lagt er til í 2. mgr. að ákvæði laganna og annarra laga um konu sem gengur með og elur barn eigi við um þann sem telst faðir eða foreldri skv. 1. mgr. Þetta þýðir að ónauðsynlegt verður að breyta öllum slíkum ákvæðum sérstaklega og dregur það mjög úr umfangi lagabreytinga. Vísað er til tiltekinna ákvæða laganna í þessu sambandi en af ákvæðum annarra laga sem tilvísunin tekur til má nefna ýmsar greinar laga um fæðingar- og foreldraorlof, nr. 95/2000, barnaverndarlaga, nr. 80/2002, laga um almannatryggingar, nr. 100/2007, laga um þungunarrof, nr. 43/2019, 4. tölul. 1. mgr. 2. gr. laga um ráðgjöf og fræðslu varðandi kynlíf og barneignir, nr. 25/1975, 11. mgr. 32. gr. laga um sjúkratryggingar, nr. 112/2008, og 33. gr. laga um útlendinga, nr. 80/2016.

7. gr. b hefur að geyma feðrunarreglu um börn hjóna og foreldra í skráðri sambúð þegar einstaklingurinn sem elur barnið hefur breytt kynskráningu sinni en faðir þess ekki. Reglan er sú sama og *pater est*-regla 2. gr. laganna og ákvæði þeirrar greinar gilda um þessar aðstæður að breyttu breytanda.

Í 7. gr. c er sett fram foreldrisregla um börn hjóna og foreldra í skráðri sambúð þegar maki þess sem ól barnið hefur breytt kynskráningu sinni. Manneskjan sem elur barnið getur verið hvort sem er kona eða einstaklingur með breytta kynskráningu. Hafi maki þeirrar manneskju sem elur barn breytt kynskráningu sinni telst hann móðir eða foreldri barnsins ef það er alið í hjúskap eða skráðri sambúð þeirra. Hér er gert ráð fyrir að barnið sé getið með sæði makans. Hann getur verið trans kona sem telst þá móðir barnsins eða einstaklingur með hlutlausu kynskráningu sem telst þá foreldri barnsins. Reglan er hliðstæð *pater est*-reglunni og mætti nefna hana *parens est*-reglu. Ákvæði 2. gr. laganna gilda um ákvörðun foreldrisstöðu samkvæmt greininni að breyttu breytanda.

Í 7. gr. c er áréttað að reglan gildi ekki ef upphafleg kynskráning útilokar líffræðileg tengsl makans við barnið. Hún gildir því ekki um hjón eða sambúðarfólk sem upphaflega hafði sömu kynskráningu. Eins og fram er komið byggist *pater est*-reglan á því að yfirgnæfandi líkur séu á að eiginmaður móður sé líffræðilegur faðir barns sem hún elur. Þetta er í samræmi við þá meginforsendu laganna að líffræðileg tengsl foreldra við barn ráði foreldrisstöðu þeirra. Með

frumvarpinu er ekki gert ráð fyrir að hróflað verði við þessu og því þykir rétt að setja fyrrnefnda undanþágureglu í 7. gr. c. Rétt er að nefna að greinin gildir ekki um foreldrisstöðu þegar hjón eða sambúðarfólk eignast barn sem getið er við tæknifrjóvgun. Um það gilda ákvæði 7. gr. g.

Ákvæði 7. gr. d er sambærilegt 3. gr. laganna og mælir fyrir um hvernig foreldrisstaða þess foreldris barns sem ekki ól það verður ákvörðuð ef *pater est*-regla 7. gr. b eða *parens est*-regla 7. gr. c á ekki við, þ.e. ef foreldrar barnsins eru ekki í hjúskap eða skráðri sambúð eða ef undanþágureglan í 7. gr. c á við. Foreldrisstaðan verður þá ákvörðuð á grundvelli faðernis- eða foreldrisviðurkenningar, sbr. 7. gr. e, samþykkis einstaklings fyrir því að tæknifrjóvgun sé framkvæmd á maka hans, sbr. 7. gr. g, eða dómsúrlausnar, sbr. II. kafla, sbr. einnig 19. gr. a. Þetta er í fullu samræmi við það sem gildir um feðrun barns ef feðrunarreglur 2. gr. laganna (*pater est*-reglan og skyldar reglur) eiga ekki við, sbr. 3. gr. laganna.

Í 7. gr. e er mælt fyrir um faðernisviðurkenningu og foreldrisviðurkenningu. Ákvæði 1. mgr. fjallar um viðurkenningu karlmanns á að vera faðir barns sem einstaklingur með breytta kynskráningu hefur alið. Er þá miðað við að faðirinn hafi ekki breytta kynskráningu. Um faðernisviðurkenningu fer skv. 4. gr. laganna. Í 2. mgr. er á hinn bóginn kveðið á um viðurkenningu einstaklings með breytta kynskráningu á því að vera foreldri barns, en sá sem elur það getur ýmist verið kona, trans maður eða einstaklingur með hlutlausu kynskráningu. Það fer eftir kynskráningu þess sem gengst við foreldrisstöðu hvort viðkomandi telst móðir eða foreldri. Trans kona telst móðir barns en einstaklingur með hlutlausu kynskráningu telst foreldri barns sem hann gengst við. Reglan um foreldrisviðurkenningu gildir ekki ef upphafleg kynskráning útilokar líffræðileg tengsl viðkomandi við barnið. Trans maður getur til að mynda ekki gefið út foreldrisviðurkenningu gagnvart barni því að gert er ráð fyrir að foreldrið sem gengst við barninu hafi getið það með sæði sínu. Ástæður undantekningarreglunnar eru þær sömu og sambærilegrar undanþágureglu í 7. gr. c, sbr. það sem skýringar við þá grein hér að framan.

Í 7. gr. f er kveðið á um réttarstöðu foreldris með breytta kynskráningu, þ.e. móður eða foreldris skv. 7. gr. c og þess sem gengst við foreldrisstöðu skv. 2. mgr. 7. gr. e. Mælt er fyrir um að tiltekin ákvæði laganna sem fjalla um föður og barnsföður eigi einnig við um þessa foreldra. Sama er að segja um ákvæði annarra laga sem fjalla um föður eða barnsföður. Þetta á t.d. við um ýmis ákvæði laga um almannatryggingar, nr. 100/2007, og laga um Innheimtustofnun sveitarfélaga, nr. 54/1971.

7. gr. g hefur að geyma foreldrareglur þegar barn hefur verið getið við tæknifrjóvgun og annað foreldrið eða báðir foreldrar hafa breytt kynskráningu sinni. Reglurnar eru sambærilegar reglum 6. gr. laganna. Í 1. mgr. er mælt fyrir um foreldrisstöðu einstaklings með breytta kynskráningu sem elur barn eftir tæknifrjóvgun. Ákvæðið er sama efnis og 1. mgr. 7. gr. a, þ.e. karlmaður sem elur barn telst faðir þess en einstaklingur með hlutlausu kynskráningu telst foreldri barns sem hann elur.

Ákvæði 2. og 3. mgr. 7. gr. g fjalla um hitt foreldri barns sem getið er við tæknifrjóvgun en foreldrisstaðan byggist á samþykki þess fyrir því að tæknifrjóvgun fari fram á makanum eins og gildir skv. 2. og 3. mgr. 6. gr. Ákvæði 2. mgr. 7. gr. g gildir um það þegar sá sem elur barnið hefur breytt kynskráningu sinni en makinn hefur óbreytta kynskráningu. Þar er mælt fyrir um að eiginmaður, sem samþykkt hefur að tæknifrjóvgun samkvæmt ákvæðum laga um tæknifrjóvgun og notkun kynfrumna og fósturvísa manna til stofnfrumurannsókna að tæknifrjóvgun fari fram á maka sínum sem hefur breytta kynskráningu, teljist faðir barns sem þannig er getið. Eiginkona í sömu sporum telst móðir barns. Í 3. mgr. 7. gr. g er fjallað um það þegar maki þess sem gengst undir tæknifrjóvgun hefur breytt kynskráningu sinni.

Samþykki viðkomandi aðgerðina telst hann móðir, faðir eða foreldri barnsins eftir því hvernig kynskráningu hans er háttað. Karlmaður telst þá faðir, kona telst móðir en einstaklingur með hlutlausu kynskráningu telst foreldri barns. Ákvæði 2. og 3. mgr. 7. gr. g gilda einnig um einstaklinga sem skráð hafa sambúð sína í þjóðskrá á sama hátt og 2. og 3. mgr. 6. gr.

Í 4. mgr. 7. gr. g er regla sambærileg þeirri sem lagt er til að verði 4. mgr. 6. gr., og kveður hún á um að ef einhleyp manneskja með breytta kynskráningu eignast barn sem getið er við tæknifrjógungun verði hitt foreldri þess ekki ákvarðað.

Með ákvæði 5. mgr. 7. gr. g er leitast við að tryggja að réttarstaða foreldra barns sem getið er við tæknifrjógungun sé sú sama og annarra foreldra með því að vísa til ákvæða 2. mgr. 7. gr. a og 7. gr. f en um þessi ákvæði er fjallað hér að framan.

Í 6. mgr. 7. gr. g er mælt fyrir um að ákvæði 7. og 8. mgr. 6. gr. laganna eigi einnig við um einstaklinga sem breytt hafa kynskráningu sinni.

Skv. 7. gr. h gilda ákvæði 7. gr. laganna að breyttu breytanda um einstaklinga sem breytt hafa kynskráningu sinni en greinin snýr að skráningu barns í þjóðskrá og málsmeðferð við feðrun þegar kona sem ekki er í hjúskap elur barn.

Í 7. gr. i er mælt fyrir um að ákvæði kaflans eigi einnig við, eftir því sem við getur átt, ef kynskráningu foreldris er breytt eftir fæðingu barns. Þetta þýðir að þeir einstaklingar sem eiga börn fyrir breytingu á kynskráningu sinni eiga rétt á því að skráðri foreldrisstöðu þeirra verði breytt gagnvart þeim börnum, t.d. í opinberum gögnum.

Um 7. gr.

Sjá nánari skýringar við 2. gr. frumvarpsins.

Um 8. gr.

Lögð er til breyting á tilvísun í 10. gr. laganna vegna breytinga á 6. gr. laganna sbr. 5. gr. frumvarpsins.

Um 9. gr.

Lagt er til að ný grein, 19. gr. a, bætist við II. kafla laganna um dómsmál til feðrunar barns. Samkvæmt greininni gilda ákvæði kaflans að breyttu breytanda um dómsmál til að ákvarða foreldrisstöðu þess foreldris barns sem ekki ól það þegar annað foreldrið eða báðir foreldrar barnsins hafa breytt kynskráningu sinni. Jafnframt er mælt fyrir um að ákvæði annarra laga sem fjalla um faðernismál gildi einnig um slík mál að breyttu breytanda. Samkvæmt þessu gildir t.d. 3. málsl. 2. mgr. 10. gr. laga um meðferð einkamála, nr. 91/1991, og 2. tölul. 6. mgr. 1. gr. laga um aukatekjur ríkissjóðs, nr. 88/1991, um foreldrismál samkvæmt greininni.

Um 10. gr.

Ákvæði 23. gr. laganna fjalla um vefengingu á faðerni barns sem getið er við tæknifrjógungun o.fl. Skv. 1. mgr. gildir að hafi maður samþykkt að tæknifrjógungun fari fram á eiginkonu eða sambúðarkonu sinni sé í vefengingarmáli skv. III. kafla laganna því aðeins unnt að taka til greina kröfu um vefengingu á faðerni barns að ljóst sé að það sé ekki getið við tæknifrjógungunina. Skv. 2. mgr. greinarinnar gildir hið sama að breyttu breytanda um kröfu um að kona sem er maki móður sem elur barn sé foreldri skv. 2. mgr. 6. gr. Í samræmi við breytta skilgreiningu hugtaksins *móðir* samkvæmt frumvarpinu er lagt til að í stað orðsins „foreldri“ komi „móðir“. Jafnframt er gert ráð fyrir að við 2. mgr. bætist ákvæði sem mælir fyrir um að sama regla gildi um vefengingarmál þar sem krafist er viðurkenningar á að einstaklingur í

hjúskap eða skráðri sambúð með foreldri sem ól barn teljist ekki móðir, faðir eða foreldri skv. 2. eða 3. mgr. 7. gr. g.

Um 11. gr.

Gert er ráð fyrir að ákvæði af sama toga og það sem 9. gr. frumvarpsins fjallar um bætist við III. kafla laganna en kaflinn fjallar um dómsmál til vefengingar á faðerni barns eða ógildingar á faðernisviðurkenningu. Í greininni er lagt til að ákvæði kaflans gildi að breyttu breytanda um dómsmál til vefengingar á faðerni skv. 7. gr. b eða foreldrisstöðu skv. 7. gr. c og um mál til ógildingar á faðernis- eða foreldrisviðurkenningu skv. 7. gr. e. Þá er einnig mælt fyrir um að ákvæði annarra laga sem fjalla um dómsmál til vefengingar á faðerni barns eða ógildingar á faðernisviðurkenningu gildi um mál samkvæmt greininni að breyttu breytanda. Þetta á t.d. við um 5. mgr. 5. gr. laga um Innheimtustofnun sveitarfélaga, nr. 54/1971, og 3. tölul. 6. mgr. 1. gr. laga um aukatekjur ríkissjóðs, nr. 88/1991.

Um 12. gr.

Í greininni eru lagðar til breytingar á 25. gr. laganna sem er í IV. kafla laganna um greiðslur sem standa í tengslum við barnsburð og meðgöngu. 25. gr. fjallar um framlög til móður í tengslum við meðgöngu og fæðingu. Vegna breyttrar skilgreiningar á hugtakinu *móðir* er nauðsynlegt að breyta orðalagi greinarinnar en ekki er um efnisbreytingar að ræða. Gert er ráð fyrir að orðið móðir komi í stað orðsins foreldri sem í greininni er notað um konu sem samþykkt hefur að tæknifrjóvgun fari fram á eiginkonu sinni eða sambúðarkonu, sbr. 2. mgr. 6. gr. Þetta gerir það jafnframt að verkum að í 1. mgr. 25. gr. er nauðsynlegt að gera skýran greinarmun á móður sem elur barn og móður sem er hitt foreldri þess, en sú fyrrnefnda kann að eiga rétt á greiðslum samkvæmt greininni. Á sama hátt er lagt til að fyrirsögn greinarinnar verði breytt svo að ljóst sé að hún fjalli um framlög til móður sem elur barn.

Um 13. gr.

Breytingin sem lögð er til á 2. mgr. 29. gr. laganna helgast af breyttri skilgreiningu hugtaksins *móðir*. Í 29. gr. er fjallað um forsjá foreldra og skv. 2. mgr. hennar gildir að ef foreldrar barns eru hvorki í hjúskap né skráðri sambúð við fæðingu barns fari móðir ein með forsjá þess nema foreldrar hafi gert með sér samning um sameiginlega forsjá, sbr. 1. mgr. 32. gr. Þar sem frumvarpið gerir ráð fyrir að orðið móðir eigi almennt við um kvenkyns foreldri verður að áréttu í ákvæðinu að átt sé við móður sem elur barn. Rétt er að nefna að skv. 5. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir að í 2. mgr. 7. gr. a verði mælt fyrir um að það sem segir um móður sem elur barn í 2. mgr. 29. gr. gildi einnig um einstakling með breytta kynskráningu sem elur barn.

Um 14. gr.

Í 57. gr. laganna er fjallað um úrskurð eða dóm um meðlag. Skv. 6. mgr. greinarinnar skal dómari sem sker úr ágreiningsmáli um faðerni eða forsjá barns einnig, að kröfu, leysa úr ágreiningi um meðlag í dómi samkvæmt ákvæðum greinarinnar. Lögð er til breyting á orðalagi ákvæðisins svo að það gildi einnig um ágreiningsmál um foreldrisstöðu skv. I. kafla B.

Um 15. gr.

Lögð er til breyting á tilvísun í 81. gr. laganna vegna breytinga á 2. gr. laganna sbr. 3. gr. frumvarpsins.

Um 16. gr.

Greinin þarfnast ekki skýringar.

Um 17. gr.

Í greininni er fjallað um breytingar á öðrum lögum. Vegna breyttrar skilgreiningar á hugtakinu *móðir* sem lögð er til í frumvarpinu er nauðsynlegt að leggja til breytingar á lögum um fæðingar- og foreldraorlof, nr. 95/2000, og lögum um almannatryggingar, nr. 100/2007, til samræmis. Þessar breytingar fela í sér að skilgreiningu á hugtakinu *móðir* er bætt við þær greinar laganna sem hafa að geyma orðskýringar. Með því er áréttað að með orðinu *móðir* í lögnum sé átt við konu sem elur barn.

Þá er lagt til að 4. mgr. 8. gr. laga um kynrænt sjálfræði verði felld brott en þar er kveðið á um að reglur sem gilda um konu sem gengur með og fæðir barn gildi einnig um einstakling sem gengur með og fæðir barn eftir að hafa breytt skráningu kyns síns. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að sambærilegt ákvæði verði í 2. mgr. 7. gr. a, sbr. 6. gr. frumvarpsins, og því verður 4. mgr. 8. gr. laga um kynrænt sjálfræði óþörf.